

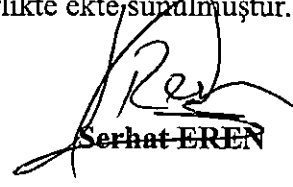
TBMM
YEŞİLLER VE SOL GELECEK PARTİSİ
GRUP BAŞKANLIĞI

Sayı : 1981
Tarih : 06.09.2023

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI'NA

13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifim gerekçesiyle birlikte ekte sunulmuştur.

Gereğinin yapılmasını arz ederim.

Serhat EREN

Diyarbakır Milletvekili

TBMM BAŞKANLIĞI	
Tali Komisyon	İnsan Haklarını İnceleme
Esas Komisyon	Adalet
Tarih: 1 Ekim 2023	Esas No: 2/1564

T B M M KANUNLAR ve KARARLAR BSK.LİĞİ
06 Eylül 2023
Numara:

TBMM GENEL EVRAK
06 Eylül 2023
No: 1279539

GENEL GEREKÇE

Antalya Barosu Başkanlığı'nın 14/06/2023 tarihli, 41/23 sayılı kararı doğrultusunda, Antalya Barosu İnsan Hakları Merkezi Ekim 2022-Nisan 2023 tarihleri arasında Manavgat S Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda yaşanan hak ihlallerini tespit edebilmek için görüşmeler yapmış ve 24/05/2023 tarihinde periyodik izleme raporunu hazırlamıştır.

Bu raporda özetle, Manavgat S Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'ndaki kamu görevlileri tarafından hukuka aykırı olarak sistematik ve otomatik şekilde detaylı (çıplak) arama uygulayan ve bu hukuksuz uygulamanın bir sonucu olarak "kesinlikle gereklilik" ve "orantılılık" koşulunu karşılamadığı halde hukuksuz ve orantısız zor kullanılma suretiyle işkence ve kötü muameleyle görevi ihmal ve kötüye kullanma dahil çeşitli suçların işlenmiş olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çıplak aramaya dair mevzuattaki sorunların giderilmesi amacıyla rapor tüm siyasi partilerin bilgisine sunulmuş ve tarafımıza da 23/06/2023 tarihli üst yazı ile gönderilmiştir.

Yapılan görüşmelerde

- R.S. isimli mahpus, Alanya L tipi hapishanesinden Manavgat S tipine sürgün edildiğini, kuruma girerken memurların kendilerini zorla soyarak çıplak arama yaptıklarını, fiziki direniş göstermediklerini, "insanlık onuru işkenceyi yenecek" şeklinde slogan atarak pasif direniş gösterdiklerini, bu sebeple haklarında 1 ay ziyaretçi yasağı şeklinde disiplin cezası verildiğini,
- İ.E. isimli mahpus, Alanya L tipi hapishanesinden Manavgat S tipi hapishanesine sürgün edildiğini, kuruma girerken kendilerini fırlatır gibi hapishane binasına soktukları, burada çıplak aramaya maruz kaldıklarını, pasif direniş gösterdiklerini, bunun üzerine zorla giysilerini çıkardıklarını, bu sırada darp edildiklerini, ancak karşılık vermediklerini, sadece "insanlık onuru işkenceyi yenecek" şeklinde slogan attıklarını, yere yatırıldığını ve infaz koruma memurlarından birinin zorla ağzını açtırıp parmaklarını ağzının içinde gezdirdiğini, bu sırada ağzının içinde yaralanmaya maruz kaldığını ve 3 gün yemek yemekte zorlandığını,
- M.C. isimli mahpus, kabul sırasında çıplak arama dayatıldığını, bunu kabul etmediklerini bildirmelerine rağmen iki infaz koruma memurunun soyunma kabiniinde mahpusları zorla soyarak kıyafetlerini x-ray taramasına aldıklarını, kendilerinin bu esnada slogan attığını anlatmıştır.
- 15/02/2023 tarihinde Maraş Türkoğlu 2 nolu hapishanesinden deprem nedeniyle Manavgat S tipi hapishanesine nakil gelen R.B., Z.Y. ve Y.Ş. isimli mahpuslar da yapılan görüşmelerde, yaklaşık 4x4 metre kare boyutlu çıplak arama kabiniine alındıklarında içeride kendilerine iki ya da üç infaz koruma memurunun eşlik ettiğini, kabinde kamera görmediklerini, fakat ameliyat elbisesi gördüklerini, kabine alındıktan sonra memurların kendilerine uygulanacak işlemle ilgili bilgi verdiklerini ancak kabul etmeyeceklerini söylediklerini, bunun üzerine iç çamaşırları kalacak şekilde giysilerini çıkardıklarını, bu aşamada aktif bir direniş göstermediklerini, slogan attıklarını, üzerlerinden çıkarılan elbiselerin x-raydan geçirildikten sonra tekrar

kendilerine verildiğini anlatmışlardır.

- 14/04/2023 tarihinde Maraş Türkoğlu 2 nolu hapishanesinden deprem nedeniyle Manavgat S tipi hapishanesine nakil gelen B.G., R.S., Ş.D., N.T. ve D.Y. isimli mahpuslar da yapılan görüşmelerde, kuruma girerken çıplak aramaya maruz kaldıklarını, kıyafetlerinin zorla çıkarılmaya çalışıldığını ve sürüklenerek içeri alındıklarını aktarmışlardır.

İlgili Hukuk:

BM İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nin ilk cümlesi *"İnsanlık ailesinin bütün üyelerinin doğal yapısındaki onuru ile eşit ve devredilemez haklarını tanımının dünyada özgürlük, adalet ve barışın temeli olduğunu"* ifade etmektedir. İnsan onuru, herkese aittir ve insan doğuştan değerlidir, saygıyla ve insanca davranılmasını hak eder. Bunların da tüm devletlerce kabul edilmesi zorunludur.

BM Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nin 10. maddesinin 1. fıkrasına göre, *"Özgürlüğünden yoksun bırakılan herkes, insani muamele ve insanın doğuştan sahip olduğu insanlık onuruna saygı görme hakkına sahiptir."* Nelson Mandela Kuralları'nın 1. maddesi de mahpuslara muamele bakımından temel ilkelerini insan onurunun korunması üzerine oturtmuştur. BM İnsan Hakları Komitesi karar ve yorumlarında, insan onuruna saygının genel uluslararası hukukun olağanüstü hallerde dahi yükümlülük azaltılamaz kurallardan biri olduğunu belirtmiştir.

AİHM de 16/04/2001 tarihli Peers/Yunanistan kararı ile birlikte hapishane idarelerinin aşağılama ve küçük düşürme kastı taşımaları bile hapishane ortamında yaşamak zorunda bırakıldıkları kötü koşullar nedeniyle de mahpusların Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 3. maddesindeki işkence ve kötü muamele yasağının ihlal edilebileceğine hükmetmiştir.

AİHM'in devam eden Khodorkovskiy ve Lebedev/Rusya, Klibisz/Polonya, Hirst/Birleşik Krallık, Bouyid/Belçika, Vinter ve diğerleri/Birleşik Krallık, Mursic/Hırvatistan, Ananyev ve diğerleri/Rusya, Varga ve diğerleri/Macaristan gibi kararlarında, AİHS'in hükümlerinin hapishane kapısında hükümsüz hale gelmeyeceği, hapishane içerisinde de hakların güvence altında olacağı, mahpuslara insan haklarına ve onuruna saygılı bir şekilde muamele edilme zorunluluğu ortaya konulmuştur.

İnfaz Kanunu'nun 6. maddesinin 1. fıkrasının b bendine göre *"Ceza infaz kurumlarında hükümlülerin düzenli bir yaşam sürdürmeleri sağlanır. Hürriyeti bağlayıcı cezanın zorunlu kaldığı hürriyetten yoksunluk, insan onuruna saygının korunmasını sağlayan maddî ve manevî koşullar altında çektirilir."* İnfaz Yönetmeliği'nin 34. maddesinin 9. fıkrasına göre *"Arama ve sayımlar sırasında insan onuru ve haysiyetine saygı ile utanma duygusunun ihlal edilmemesi esastır. Bu kapsamda gerekli her türlü tedbir alınır."*

Mahpus hakları bağlamında özellikle, aşağılayıcı muamele yasağı ve onura saygı kavramları arasında güçlü bir bağ bulunmaktadır. Muamelenin bireyi küçük düşürmesi veya itibarını azaltması, insan onuruna saygı göstermemesi veya zedelemesi ya da bireyin ahlaki ve fiziksel direncini kırabilecek korku, acı veya aşağılık duygularını uyandırması halinde aşağılayıcı

muamele olarak nitelendirilebilecek ve Sözleşme'nin 3. madde yasağı kapsamına girecektir.

Öte yandan, Devletin koruması altındaki mahpusların -özellikle de kamu görevlisi ile mahpus arasında çok açık bir güç dengesizliği söz konusuysa- arama uygulamasına maruz kaldığı sırada işkence ve kötü muamele görme riskini ortadan kaldıracak bütün tedbirleri etkili bir şekilde alma yükümlülüğü bulunmaktadır. Nelson Mandela Kuralları'nın 51. maddesinin son cümlesinde, bu tür koruyucu hükümler yer almaktadır. Buna göre hapishane idaresi aramalarda *"arama gerekçesi, arama kararını kimin verdiği, aramayı gerçekleştirenlerin kimlikleri ve arama sonuçlarını içerir şekilde uygun arama kayıtlarının tutulduğu"* özel bir kayıt sistemi oluşturmak zorundadır. İnfaz Yönetmeliği'nin 34. maddesinin 2. fıkrasının ç bendinde çıplak aramanın tutanakla belgelenmesi ve bu belgenin arayan ve aranılan taraflarca imza altına alınması hükme bağlanmışsa da bugüne dek mahpuslardan böyle bir tutanağın hazırlandığı bilgisi edinilmemiştir.

Antalya Barosu Başkanlığı'nın 14/06/2023 tarihli, 41/23 sayılı kararı doğrultusunda, siyasi partilere gönderilen raporda da tespit edildiği üzere, İnfaz Kanunu'nun 36. maddesinin 1. ve 2. fıkraları hukuki kesinlik ilkesine uygun değildir:

İnfaz Kanunu Madde 36

Arama

"(1) Kurumlarda, odalar ve eklentilerinde, hükümlülerin üst ve eşyasında habersiz olarak her zaman arama yapılabilir. Her ay bir kez mutlaka arama yapılır.

(2) Aramalar, gerektiğinde dış güvenlik görevlileri veya kolluk kuvvetleriyle veya diğer kamu görevlilerince ortaklaşa gerçekleştirilebilir."

- Arama tedbirine başvurulması için herhangi bir meşru, haklı ve somut olguya dayalı gerekçe aranmamaktadır.
- Rutin ve sürekli bir biçimde arama yapılabileceği emredici bir norm olarak düzenlenmiştir.
- Belirsiz, öngörülemeyen ve hesap verilebilirliği sağlayacak yeterli koruyucular içermeyen bir düzenlemedir.

İnfaz Yönetmeliği Madde 34/2

Arama, güvenlik tatbikatı ve sayım

"(2) Hükümlünün üzerinde, kuruma sokulması veya bulundurulması yasak madde veya eşya bulunduğu dair makul ve ciddi emarelerin varlığı ve bunun başka suretle tespitinin olanaksız olması durumunda, kurum en üst amirinin gerekli görmesi hâlinde, detaylı olarak veya beden çukurlarında aşağıda belirtilen usullere göre arama yapılabilir:"

- Çıplak aramaya ve beden çukurunda aramaya ilişkin hükümler, işkence ve kötü muamele yasağı ile özel hayata saygı hakkı gibi temel insan haklarına ilişkin müdahale oluşturmaktadır.
- İdarenin keyfi tutumuna karşı hukuken güçlü koruyucularla sıkı ve katı koşullar

getirilmesi gerektiği halde bu yönde bir düzenleme yoktur.

- Mevzuat hükümleri bu haliyle hukuken öngörülebilir değildir ve hukuki bir temele dayanmamaktadır.

Öte yandan 2021 yılından beri mahpusların sevkleri sırasında “ağız içi arama”nın dayatıldığı da bilinmektedir. Adana Kürkçüler F Tipi cezaevi, Malatya Akçadağ cezaevi, Balıkesir Bandırma T tipi cezaevi, Giresun Espiye cezaevi başta olmak üzere hemen hemen her cezaevinde mahpuslara dayatılan bu “ağız içi arama” nedeniyle, mahpuslar insan onuruna aykırı olan bu uygulamayı kabul etmediklerinden hastaneye gidememektedirler. Bu Kanun değişikliği ile uygulamada çokça çeşitlenen beden aramalarındaki keyfilğin ve insan onuru ile hukuka aykırılığın giderilmesi amaçlanmaktadır.

MADDE GEREKÇELERİ

MADDE 1 - Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunu'nun 36 ncı maddesine 3. fıkra eklenerek hapishanelerdeki insan onuruna aykırı olan beden araması ve çıplak arama uygulamasının ortadan kaldırılması amaçlanmıştır.

MADDE 2- Yürürlük maddesidir.

MADDE 3- Yürütme maddesidir.

CEZA VE GÜVENLİK TEDBİRLERİNİN İNFAZI HAKKINDA KANUN'DA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN TEKLİFİ

MADDE 1- 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 36 ncı maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir:

(3) Hükümlüler üzerinde beden araması ve çıplak arama yapılması yasaktır.

MADDE 2- 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'a aşağıdaki geçici madde eklenmiştir:

GEÇİCİ MADDE 11- Bu Kanun'un 36 ncı maddesine aykırılık oluşturan ikincil mevzuat hükümleri yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE 3- Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 4- Bu Kanun hükümlerini Cumhurbaşkanı yürütür.